

ร่วมปกป้อง ผืนป่าสักทอง และ แม่น้ำยม กลุ่มราษฎรรักป่าตำบลสะเอียบ

คุณค่าของกลุ่มน้ำยมและป่าแม่ยม

ยอดดอยสูงภูลังกาในจังหวัดพะเยาที่ความสูง 1,100 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ที่แบ่งเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดพะเยากับจังหวัดน่าน คือ ดินแดนต้นกำเนิดของแม่น้ำยม ซึ่งทอดตัวตามแนวเหนือ-ใต้ น้ำจากขุนห้วยเล็ก ๆ หลายสายได้ไหลมารวมกันก่อเกิดเป็นแม่น้ำสาขาสายใหญ่สองสาย คือ แม่น้ำจิมและแม่น้ำควร ซึ่งไหลมาบรรจบกันที่บ้านบุญญีน ตำบลนาปรัง อำเภอปง จังหวัดพะเยา อันเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำยม

พื้นที่รับน้ำของกลุ่มน้ำยม ประกอบด้วย ห้วยและลำธารน้อยใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ แม่น้ำยมมีความยาวทั้งสิ้น 735 กิโลเมตร ไหลหล่อเลี้ยงผู้คนกว่า 2.42 ล้านคนใน 6 จังหวัดที่ไหลผ่านคือ พะเยา แพร่ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์

ลุ่มน้ำยมแบ่งเป็น 2 ตอนคือ ลุ่มน้ำยมตอนบนและตอนล่าง ตอนบนไหลผ่านจังหวัดพะเยาและแพร่ มีลักษณะเป็นหุบเขาปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่มีความลาดชันสูงและพื้นที่ราบริมแม่น้ำเป็นบางช่วง โดยรับน้ำจากขุนห้วยที่มีตาน้ำผุดขึ้นมาจากพื้นดิน ซึ่งมีน้ำไหลลงสู่แม่น้ำยม

ตลอดทั้งปี บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรป่าไม้ที่มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้นและป่าเบญจพรรณผลัดใบ อีกทั้งยังเป็นแหล่งทำมาหากินของผู้คน และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด

นอกจากนั้น ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมและอุทยานแห่งชาติดอยภูคายังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์อย่างนกยูงแห่งสุดท้ายทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าเขตลุ่มน้ำยมตอนบน

แผนที่เขื่อนแก่งเสือเต้น

ความอุดมสมบูรณ์ของกลุ่มน้ำยมตอนบน ยังถูกบันทึกเป็นหลักฐาน โดยคณะนักวิจัยชาวบ้าน ในตำบลสะเคียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้ร่วมมือกันเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่ง ต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวันของชุมชน ภายใต้ชื่อ “แม่น้ำยม ป่าสักทอง... วิถีชีวิตของคนสะเคียบ” ได้สรุปผลการศึกษา พบพืชผักที่ใช้เป็นอาหาร 96 ชนิด เห็ด 26 ชนิด หน่อไม้ 7 ชนิด สมุนไพร 190 ชนิด และพันธุ์ปลา 58 ชนิด รวมไปถึงข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อที่มีต่อสัตว์ป่า และแมลง ที่บ่งบอกถึงวิถีของชุมชนในการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

พื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง มีความลาดชันลดลงและเป็นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ ไหลผ่านจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ มันถูกหล่อเลี้ยงโดยแม่น้ำสาขาหลายสายและปริมาณน้ำฝนในช่วงตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี เป็นแหล่งปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ที่คงความหลากหลายของชนิดพันธุ์ปลา มากกว่า 100 ชนิด นอกจากนั้น พื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่างเป็นที่ราบขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ราบของภาคกลาง เป็นแหล่งผลิตข้าวขนาดใหญ่ของประเทศไทย รวมถึงผลไม้ตามฤดูกาลต่าง ๆ อีกมากมาย ส่งไปขายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในช่วงนี้แม่น้ำยมยังไหลคู่ขนานไปกับแม่น้ำน่าน แล้วไหลไปบรรจบกันที่วัดเกษียชยเหนือ บ้านเกษียชย อำเภอชุมแสง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ก่อนไหลลงสู่ทะเลต่อไป

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น

เขื่อนแก่งเสือเต้น จะสร้างในลำน้ำยมบริเวณเหนือจุดบรรจบแม่น้ำงาวและแม่น้ำยม ประมาณ 7 กิโลเมตร ในเขตอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ห่างจากตัวเมืองแพร่ ไปทางเหนือประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นเขื่อนหินถมดาดคอนกรีต ระดับสันเขื่อน +261.00 ม.รทก. ความกว้างสันเขื่อน 10 เมตร ความสูงเขื่อนวัดจากท้องลำนน้ำ 72 เมตร ความยาวสันเขื่อน 540 เมตร ระดับน้ำกักปกติ/ระดับเก็บกักสูงสุด +258.00 ม.รทก. ระดับน้ำเก็บกักต่ำสุด +218.00 ม.รทก. พื้นที่ผิวน้ำที่ระดับเก็บกักสูงสุด 65 ตารางกิโลเมตร ความจุอ่างเก็บน้ำที่ระดับเก็บกักปกติ 1,175 ล้านลูกบาศก์เมตร (ค่าก่อสร้างประเมินเมื่อปี 2553 เป็นเงิน 12,972.17 ล้านบาท)

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นจะเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ในกลุ่มน้ำยม โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) มาตั้งแต่ปี 2523 ภายใต้โครงการพัฒนาลุ่มน้ำอิง-ยม-น่าน (ในขณะนั้นตามแผนจะมีความสูงสันเขื่อน 96 เมตร) เดือนธันวาคม ปี 2528 คณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบให้กรมชลประทานเป็นผู้รับผิดชอบ เนื่องจากจะให้ประโยชน์ด้านการชลประทานเป็นหลัก

ผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

เขื่อนแก่งเสือเต้นจะเกิดพื้นที่น้ำท่วม 65 ตารางกิโลเมตร หรือ 40,625 ไร่ เป็นพื้นที่ทำกิน 15,000 ไร่ พื้นที่ป่า 24,000 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย 1,625 ไร่ โดยท่วมบ้านดอนชัย ดอนชัยสักทอง ดอนแก้ว และแม่เด่น ทั้งหมดกว่า 1,000 ครอบครัวยุคนับประมาณ 5,000 คน และท่วมพื้นที่ทำกินริมแม่น้ำยมของชาวบ้าน ในอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา จำนวน 11 หมู่บ้าน 2,500 ครอบครัวยุคนับ

จากการศึกษาของกรมป่าไม้ ปริมาณไม้ในบริเวณพื้นที่ที่จะถูกน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น จำนวนไม้ที่ถูกทำลายจะมีปริมาตร 403,884.67 ลูกบาศก์เมตร ในจำนวนนี้เป็นปริมาตรของไม้สัก 130,994.31 ลูกบาศก์เมตร (มูลค่าไม้สักของกว่า 10,000 ล้านบาท) คิดเฉพาะไม้ขนาดใหญ่ที่จะต้องถูกน้ำท่วม มีปริมาณมากกว่า 2 ล้านต้น

ผลกระทบทางด้านสัตว์ป่า

เขื่อนแก่งเสือเต้นจะทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ 2 ชนิดในป่าแม่ยม คือ นกยูงและหมาไน ตามรายงานของมูลนิธิสืบนาคะญองซึ่งเคยเชื่อว่าเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และมีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ มีความหวังขึ้นมาอีกครั้ง เมื่อพบนกยูงกระจายอยู่ในลุ่มน้ำย่อยของแม่น้ำยมในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ยมและอุทยานแห่งชาติภูาง

แผ่นดินไหว

ผลการศึกษาของกรมทรัพยากรธรณี ได้ชี้ชัดว่า บริเวณที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ตั้งอยู่บนรอยเลื่อนของโลก คือ รอยเลื่อนแพว ซึ่งยังมีการเคลื่อนตัวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการเสี่ยงอย่างมากที่จะสร้างเขื่อนใกล้กับรอยเลื่อนของโลก เหมือนหนึ่งเป็นการวางระเบิดบนหลังคาน้ำของคนเมืองแพว

พิธีกรรม ความเชื่อกับการดูแลป่า และแม่น้ำยม

พิธีบวชป่าสืบชะตาแม่น้ำยม

มาตรการการดูแลพื้นที่ชุมชนและผืนป่า

- ติดป้ายประกาศห้ามผู้ที่หวังผลประโยชน์จากการสร้างเขื่อนเข้าพื้นที่โดยเด็ดขาด
- จัดเวรยามเฝ้าพื้นที่จุดหัวงานสร้างเขื่อน และด้านตรวจรอบพื้นที่ จำนวน 3 จุด โดยชาวบ้าน 4 หมู่บ้านสลับเปลี่ยนเวรยามวันละ 20 คนทุกวัน เพื่อป้องกันการสำรวจพื้นที่หัวงาน
- ห้ามนำไม้และเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้ทุกชนิดออกจากพื้นที่ตำบลสะเอียบ

- ร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่ยมลาดตระเวนป้องกันการตัดไม้ในพื้นที่อุทยาน
- ปลุกป่าทดแทนเพิ่มเติม

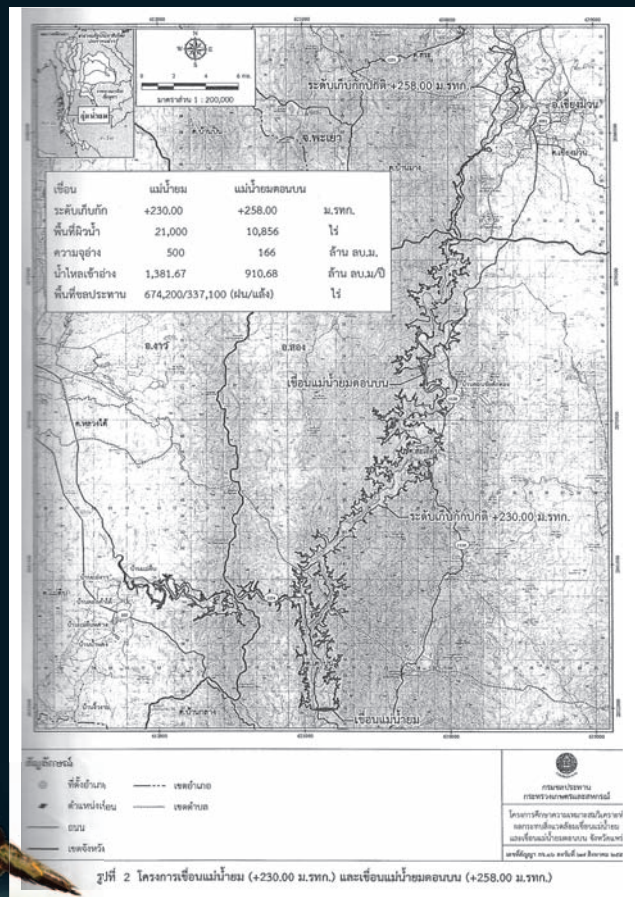
แก่งเสือเต้น ผู้เขื่อนยบบน-ยบล่าง ผลกระทบไม่ต่างกัน ท่วมป่า ท่วมที่กำกิบ

โครงการเขื่อนแม่น้ำยม (ยมล่าง) อยู่ได้จุดบรรจบแม่น้ำยมและแม่น้ำงาวประมาณ 5.3 กิโลเมตร ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เขื่อนหินถมแกนดินเหนียวระดับสันเขื่อน +234.50 ม.รทก ความสูงสันเขื่อน (วัดจากระดับท้องน้ำเดิม) 54.5 เมตร ระดับเก็บกักปกติ +230.00 ม.รทก. พื้นที่ผิวน้ำที่ระดับเก็บกักปกติ 33.60 ตารางกิโลเมตร มีความจุอ่างเก็บน้ำระดับปกติ 500 ล้านลูกบาศก์เมตร (ค่าก่อสร้างประเมินเมื่อปี 2553 เป็นเงิน 9,288.47 ล้านบาท)

โครงการเขื่อนแม่น้ำยมตอนบน อยู่เหนือบ้านคอนชัยสักทอง ประมาณ 2 กิโลเมตร ที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เขื่อนหินถมตาตคอนกรีต ระดับสันกำแพงกันคลื่น +262.50 ม.รทก. ความสูงสันเขื่อน (วัดจากระดับท้องน้ำเดิม) 40 เมตร ระดับเก็บกักปกติ +258.00 ม.รทก. พื้นที่ผิวน้ำที่ระดับเก็บกักปกติ 17.37 ตารางกิโลเมตร มีความจุอ่างเก็บน้ำระดับปกติ 166 ล้านลูกบาศก์เมตร (ค่าก่อสร้างประเมินเมื่อปี 2553 เป็นเงิน 4,956.85 ล้านบาท)

(ปัจจุบันทั้ง 2 โครงการอยู่ระหว่างการศึกษาความเหมาะสม วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยบริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท เอเชีย คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท โปรเกรส เทคโนโลยี คอนซัลแตนท์ จำกัด และบริษัท เอส เอ็น ที คอนซัลแตนท์ จำกัด เริ่มตั้งแต่ 29 สิงหาคม 2555 โดยมีระยะเวลา 720 วัน)

แผนที่เขื่อนยบบน-ยบล่าง

7. ความไม่ปลอดภัยของเขื่อนแก่งเสือเต้น คือ มหันตภัยจากแผ่นดินไหว มหันตภัยจากดิน หินถล่ม และคลื่นยักษ์
8. ความไม่คุ้มค่า เนื่องจากราคาของเขื่อนที่สูงขึ้น
9. อายุของเขื่อนที่สั้น
10. ผลกระทบต่อชาวบ้าน อ่างเก็บน้ำจะท่วมพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน ในตำบลสะเอียบ ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ บ้านดอกคำใต้ บ้านแม่ยาว ตำบลแม่ตีบ อำเภองาว จังหวัดลำปาง และ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา
11. ความไม่เป็นธรรมในสังคม
12. ทางเลือกอื่นในการจัดการลุ่มน้ำยมโดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ผลกระทบของโครงการเขื่อนแม่ข่ายม (ยบล่าง) และเขื่อนแม่ข่ายมตอนบน

กระทบต่อพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม 20,669 ไร่ พื้นที่ป่าเบญจพรรณ ที่มีไม้สักหนาแน่น 3,049 ไร่ พื้นที่ป่าอนุรักษ์เขื่อนซี 14,381 ไร่ ทางด้านสังคม กระทบพื้นที่ทำกินรวม 619 ครอบครัว โดยมีพื้นที่ของ

- ชุมชนตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- ชุมชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- ชุมชนบ้านดอกคำใต้ บ้านแม่ยาว ตำบลแม่ตีบ อำเภองาว จังหวัดลำปาง
- ชุมชนอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

23 ปี แห่งการต่อสู้ ชาวบ้านสะเอียบยืนหยัดคัดค้านเหมือนเดิม

12 เหตุผลที่ไม่ควรสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น และเขื่อนยบมบน-ยบล่าง

1. เขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นเขื่อนในโครงการผันน้ำกก-อิง-ยม-น่าน และผลิตกระแสไฟฟ้าได้น้อยมาก
2. เขื่อนแก่งเสือเต้นแก้ภัยแล้งไม่ได้
3. ป้องกันน้ำท่วมลุ่มน้ำยมและกรุงเทพฯ ไม่ได้
4. พื้นที่ชลประทานไม่เป็นจริง
5. ผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้
6. ผลกระทบต่อระบบนิเวศลุ่มน้ำยมตอนล่าง : เขื่อนแก่งเสือเต้น จะดับสิ้นชีวิตลุ่มน้ำยมตอนล่าง

ข้อเสนอ-ทางออกการจัดการน้ำทั้งลุ่มน้ำ

1. พื้นฟูป่าต้นน้ำ
2. รักษาและพัฒนาป่าชุมชน
3. ปลุกต้นไม้เพิ่ม
4. พัฒนาระบบภาษีเพื่อสิ่งแวดล้อม
5. พื้นฟูระบบเหมืองฝาย
6. เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำตามลำน้ำสาขา
7. ทำแก้มลิงไว้ทุกชุมชน
8. พัฒนาหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งแหล่งน้ำ หนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งน้ำ
9. สนับสนุนการจัดการน้ำระดับครัวเรือน และระดับชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน
10. กระจายอำนาจและงบประมาณให้กับชุมชนท้องถิ่น
11. ทบทวนนโยบายการส่งเสริมปลูกพืชเศรษฐกิจ
12. ส่งเสริมระบบการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับภูมิสังคม

‘ปล่อยน้ำแม่ข่ายมได้ไหลอย่างอิสระ: เพื่อรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ’ (ดอยม่อนนี้ฮาขอ)